
Bir “Reddimiras” Olarak Türk Dili Devrimi

Mehmet Aydın

1. Giriş

Şimdiye kadar Türk dil reformuyla ilgili pek çok yayın yapılmıştır. Bu yayınlardan önemli bir bölümü Dil Derneği'nin ağ sitesinde (web sitesinde) *Dil Devrimi Kaynakçası* başlığı altında sıralanmıştır. Dil Devrimi konusundaki kaynakçayı hazırlayanlar, bu yayınlar arasında Dil Devrimi'ne karşı olanların bulunduğunu, kaynakçanın sonuna şöyle bir not düşerek vurgulama gereğini duymuşlardır: “Bu kaynakçada, Dil Devrimi'ne karşı olan, devrimi yadsıyan kimi yapıtlar da yer almaktadır.”

Dil Devrimi ile ilgili yayınları, gerçekten de, devrimden yana olanlar, devrime karşı olanlar biçiminde ikiye ayırmak mümkündür. Ama burada şöyle bir imanın da bulunduğunu gözden kaçırmamak gerekir: ‘Devrimden yana olmak ilerici olmak, çağdaş olmak; devrime karşı olmak, devrimin aşırılıklarının yanında olmamak da gerici olmak, çağdışı olmak’ anlamına gelir. Elbette gerici olmak, çağdışı olmak eğitim bilimcilerin terimiyle istendik bir durum değildir. Açıkçası benim, tarih konularına böyle bakılmaması gerektiğini düşündüğüm için, devrimden yana olmak veya devrime karşı olmak gibi bir sorunum hiçbir zaman olmadı. Bunu bu çerçevede yazdığım iki yazıda da vurguladım.¹ Daha sonra Geoffrey Lewis’in *Trajik Başarı Türk Dil*

Doç. Dr. Mehmet Aydın OMÜ Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesidir.

¹ Dil Devrimi konusunda *Virgöl*'de “Dil Devrimi'ne Dışarıdan da Bakabilmek”, S. 68 (Aralık-2003), s. 26-28 ve “Ulusçu Bir Tasarı Olarak Dil Devrimi”, S. 70 (Şubat-2004) s. 25-29 olmak üzere iki yazım yayımlandı. Bu yazıların ilkinde Tuğrul Şavkay'ın, Dil Devrimi (Gelenek Yay., İstanbul 2002) adlı kitabı ile Uriel Heid'in *Türkiye'de Dil Devrimi* (çev. Nejlet Öztürk, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2001) adlı kitabı, ikincisinde ise Hüseyin Sadoğlu'nun *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları* (Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2003) kitabı ile Aydın Köksal'ın *Dil ile Ekin* (Günlenmiş İkinci Yayım 2003, Toroslu Kitaplığı İstanbul 2003) kitabı bağlamında Dil Devrimi'ni tartıştum.

Reformu (çev. Mehmet Fatih Uslu, Gelenek Yay., İstanbul 2004) adıyla Türkçe'ye çevrilen kitabı yayımlandı. Bu yazı Geoffrey Lewis'in kitabının ilhamıyla ve temel olarak Lewis'in kitabı üzerine yazıldı.

Türk dil reformu Batılı bilim adamlarının da destek verdiği devrimcilerce pek sık dile getirilir: “...Türkiye; Batılı bilimcilerin, araştırmacıların da alkışladığı görkemli bir kültür devrimi yapmıştır, küçümsenmeyecek bir devrim deneyimi vardır. Arap abecesi yerine, Latin kökenli Türk abecesini kısa sürede eğitim kurumlarında kullanabilmek, devrimin başarısını kanıtlar. Yazı devriminden dört yıl sonra başlayan Dil Devrimi kültür devriminin başarısını büyütür. Bu iki devrim, özellikle milliyetçi muhafazakârlardan sürekli tepki almıştır. Çünkü bu kesim, eski yazı ve dil ile din arasında kurulan bağı unutturmak istememiştir.”² Halbuki bir bilim adamının bir sosyal olguya, bir reform hareketine destek vermek veya vermemek gibi bir sorunu yoktur. Bilim adamı öncelikle üzerinde çalıştığı konuyu, ulaşabildiği bütün verilerden yola çıkarak çözümlenmeye, anlamaya çalışır. Söz konusu olan çalışma alanı tarihsel ‘nesnellik’ elbette tartışılabilir, ama bir reforma destek vermek, o konuyu ele alan açıdan apaçık duygudaşça (sempatizanca) veya yandaşça bir tavidir. Üstelik tarih konusunda yandaş veya karşı tutumlar inandırıcılık iddiası taşımaktan da uzaktır.

2. Dil Mühendisliği Olarak Dil Devrimi

Geoffrey Lewis Türk dil reformuna ne destek veren ne karşı çıkan ama bu konuyu anlamaya çalışan Batılı bilim adamlarındandır. Lewis, *Trajik Başarı Türk Dil Reformu* adıyla Türkçe'ye çevrilen eserinde Türk dili reformu sırasında yapılan uygulamaları, özellikle de aşırı özleştirmeci yaklaşımları dil mühendisliği biçiminde anlamıştır. Dil mühendisliği de modernleşme hareketleri ile öne çıkan toplum mühendisliğinin en önemli kollarından biridir. Gerçi devrimciler dil mühendisliğini daha çok dil plânlaması biçiminde adlandırma eğilimdedirler.

Lewis'in ilk olarak L. Carl Brown'un *İmparatorluk Mirası* adlı derlemesindeki “Dilde Osmanlı Mirası” makalesini okumuştum.³ Lewis bu yazısında tıpkı kitabındaki gibi Türk dil reformunun dil açısından, özellikle de sözcüklüğü açısından bir tür *reddimiras* olarak yorumlanabileceğini vurguluyordu. Aşırı özleştirmecilerin Osmanlıcaya bakışları Lewis'in yorumunu bütünüyle doğrular niteliktedir. Ömer Demircan, Osmanlıca'yı büsbütün yabancı dil olarak niteler: “Devlet dili olarak Osmanlıca bütünüyle yabancı dil durumundaydı. Türkçe horlanırken kuşkusuz o dönemlerin Saray ve yönetim çevrelerinde geçerli olan değer yargıları yansıtılmış, öyle ki günlük tüketim maddelerinin Türkçe adları bile Arapçaya, Farsçaya çevrilmişti (*su >ab, ma; ekmek>nan, et>lahm, suyolcu> serçeşme-i ab, mimarbaşı> sermimaran-ı bassa,...*). Osmanlı yazı dilini yalnızca katipler okur yazardı; halkın yasaları ve emirleri okuyup anlaması olanaksızdı. O yüzden Fahir İz o dile ‘katip argosu’ demektedir.”⁴ XV. yüzyılla XX.

² Sevgi Özel, “İnşallah ile Okey Arasında Sıkışan Türkçe”, *Milliyet Sanat*, s. 49 (Aralık-2004), s. 90 vd.

³ L. Carl Brown, *İmparatorluk Mirası: Balkanlarda ve Ortadoğuda Osmanlı Damgası*, çev. Gül Çağalı Güven, redaksiyon ve yayına hazırlayan: Elçin Gen, İletişim Yay., İstanbul 2000, s. 316-331.

⁴ Ömer Demircan, *İletişim ve Dil Devrimi*, Yaylın Yay., İstanbul 2000, s. 54.

yüzyıl arasındaki Osmanlıca ile Türkçe'yi böylesine ayırmak abartılı bir yaklaşımdır. Ama gerçek bu kadar abartılmasa reddimirasın açıklanması kolay olmayabilirdi. Osmanlıca bir yazı dili olarak halkın konuştuğu dilden uzaklaşmıştır. Ömer Demircan kitabında Osmanlı yönetiminin değişik diller konusunda liberal sayılabilecek yaklaşımlarını eleştirirken ölçüyü epeyce kaçıır. Hatta Mehmet II (Fatih) döneminde Osmanlı sarayında Uygurca yazabilen kâtiplerin (yazmanların) bulunması bile onun ölçüsüz eleştirisinden payını alır.

Dil Devrimi, aşırı özleştirmeciler açısından dilde toptan ve hızlı bir değişme anlamına gelmektedir. Ancak bir dilde böylesine hem toptan hem hızlı bir değişme ne kadar mümkündür? *Dil Devrimi* için dil plânlaması, dil reformu gibi adlandırmalar da vardır. Lewis bunlardan Türk dil reformunu kullanır ve reformun amacını şöyle açıklar:

Türk dil reformunun amacı uzun zamandan beri dilin bir parçası durumunda olan Arapça ve Farsça'ya ait dilbilgisi özelliklerini ve bunlardan ödünç alınmış binlerce sözcüğü tasfiye etmektir. Reform iki eylem düzeyinde iki ayrı aşamaya sahiptir: 19. yüzyılın ortasından itibaren devam eden, çoğunlukla özel bireylerin ve grupların üstlendiği bazı çabalar ve devletin ilham verdiği 1930'lu yıllarda başlayan seferberlik. Bu ikincisi, 'reform' ileleme anlamı ima ettiğinden, daha doğru bir şekilde devrim olarak isimlendirilebilir. Türkler *dil devrimi* deseler de, Batılı yazarlar bunu her zaman dil reformu olarak adlandırdılar ve bu kitapta da bu alışkanlık sürdürülüyor. Dil devrimi yandaşlarına '*dil devrimcileri*'ndense (linguistic revolutionaries) 'dil reformcuları' (language reformers) demek tamamen doğru olmasa da, daha kullanışlı görünüyor.⁵

15. yüzyıldan 19. yüzyılın sonlarına, hatta 20. yüzyılın başına kadar halkın konuştuğu dilin yanında başka bir yazı dili, başka bir edebiyat ve bilim dili oluştuğunu gözden kaçırmamak gerek. Bu dönemde Türkçe edebiyattan, bilimden ve resmi yazışmalardan çekilmiş ve dışlanmış. İşte böylesine Arapça ve Farsçanın birçok bakımdan Türkçe'yi iyice boğuntuya getirdiği dil Osmanlıca biçiminde adlandırılır. Türk dil reformuyla reddedilen dil mirası Osmanlıcadır. Arapça ve Farsçanın sözcük varlığı Osmanlı şairlerinin dil malzemesini oluşturmaktadır. Lewis, Osmanlı şairlerinin bu dilden Nâbî gibi yine bu dille şikâyet ettiklerini belirtmiştir.

"*Ey şî'r miyanında satan lafz-ı garibi / Divân-ı gazel nüsha-ı kamus degüldür.*" Görülecektir ki, Nâbî'nin bu övgüye değer hassasiyeti dile getirirken kullandığı on bir sözcükten sadece üçü - *ey, satan, degüldür* - Türkçedir. (s. 29). 19. yüzyılda, halkın konuştuğu dille okuryazarların, aydınların kullandığı dil, edebiyat, bilim ve yazışma dili arasındaki uçurumun farkına varılmış ve bu uçurumun kapatılması sorunu dönemin Namık Kemal, Ziya Paşa ve Ali Suavi gibi aydınlarınca tartışılmıştır: "Ali Suavi (1837-1878) dil konusunda milliyetçi bir duruş takınan ilk kişilerdendir: Türkçe karşılıkları bulunan ama Türkçe olmayan sözcüklerin kullanımından kaçınılmasını

⁵ Geoffrey Lewis, *Trajik Başarı Türk Dil Reformu*, çev. Mehmet Fatih Uslu, Gelenek Yay., İstanbul 2004, s. 17.

sağlamaya çalışmış, kendisinden sonra gelen Süleyman Paşa ve Şemsettin Sami gibi, dillerinin Osmanlıca diye adlandırılmasına açıkça karşı çıkmıştır.” (s. 31). Ancak Servet-i Fünun topluluğunun dille ilgili tutumu bu dönemde dilde bir geriye dönüşü, bir kırılmayı gösterir. Servet-i Fünuncuların bu tutumu, II. Abdulhamid’in baskıcı yönetimiyle ilişkilendirilir. Biraz da bu yüzden olsa gerek 19. yüzyılda dilde yenileşme bağlamında çok az mesafe katedilebilmiştir.

Türk dilinde yenileşme konusunda en önemli adımlar 20. yüzyılın başlarında atılmaya başlandı. Kurucuları arasında Ahmet Mithat’ın da bulunduğu Haziran 1908’de kurulan Türk Derneği, ilk milliyetçi (ulusçu, ulusalcı da denebilir) Türk kültür örgütüdür. Türk Derneği’nin bütün üyeleri dil konusunda aynı görüşleri paylaşmıyordu. Ancak dernek üyeleri arasında Türkçe’nin sadeleşmesini öncelikli sorun olarak kabul edenler az değildi. Hatta derneğin üyelerinden biri olan Fuat Köseraifi aşırı özleştirmecilerin, başka bir söyleyişle de tasfiyecilerin piri saymak yanlış olmasa gerektir.

“*Türk Derneği*’nden biraz daha etkili olan bir edebiyat topluluğu, Nisan 1911’de Selanik’te kurulmuş olan ve yayımladıkları dergiyle aynı ismi taşıyan *Genç Kalemler*’dir. Bu grubun üyeleri Yeni Lisanslılar, yeni dilin savunucuları olarak da bilinir.” (s. 39 vd.)

Genel sözvarlığı bir yana, 20. yüzyıla kadar bilim dili bağlamında Türkçe’nin esamisi bile okunamaz. Dolayısıyla bu *reddimirasın* haklılığı tartışılmaz, ama Türk dil reformu içindeki aşırı özleştirmeci ve kural tanımaz tutumlar tartışılabilir. Atatürk belki 1932’den 1936’da yapılan Üçüncü Türk Dili Kurultayı ile kamuoyunun bilgisine sunulan *Güneş-Dil Teorisi*’ne kadar aşırı özleştirmecileri desteklemiştir. Ancak dil konusunda Atatürk’ün bundan sonraki tavrı pek net değildir. Bazı kesimler asla kabul etmese de Atatürk açısından *Güneş-Dil Teorisi* Türk dil reformu konusunda tam olarak kırılma denemese de bir duraksamayı ifade eder. Atatürk *Güneş-Dil Teorisi*’nden sonra da bilim dilinin Türkçeleştirilmesi konusunda canla başla çalışmış, bu tür çalışmaları desteklemiş ve dille ilgili sorunlarla ilgilenmeyi sürdürmüştür. Ancak onun Türkçe’nin sözvarlığı içindeki bütün Arapça, Farsça sözcüklerin tasfiyesine yönelik çalışmalarına aynı ölçüde destek verip vermediği pek açık değildir. Atatürk’ün *Güneş-Dil Teorisi* konusundaki tavrı Dil Kurumu içindeki tasfiye yanlılarınca farklı, böyle bir tasfiye hareketine baştan beri karşı olanlarca farklı yorumlanmıştır. Ama iki taraf da yaptıklarını Atatürk’ün davranışlarını farklı biçimde yorumlayarak meşrulaştırmayı seçmiştir.

Gerçekte Avusturyalı Herman F. Kvergic’den ithal bir yaklaşım olan *Güneş-Dil Teorisi*’nin dilbilim açısından tam bir ucube olduğunu belirtmek gerekir. Lewis’in on iki bölümlük *Trajik Başarı* adıyla Türkçe’ye çevrilen kitabının en başarılı bölümlerinden biri *Güneş-Dil Teorisi ve Sonrası*’dır. Lewis’in bu konudaki yorumuna kulak vermek gerekir:

Konumuza geri dönersek: Atatürk’ün yolunu takip etmekten ve yaratıcı arzularını teknik terimlerle sınırlamaktan tatmin olmayanları güdüleyen ne sol ne de sağ ide-

olojyidi. Bunlar, resmi dil ile halk dili arasındaki uçurumu kapama yolundaki samimi bir arzu ile ya da en azından Atatürk'ün böyle yapılması yolundaki arzusuna riayet ederek işe koyulmuşlardı. Atatürk bütün bu çalışmaların aşırıya kaçtığına karar verdiğinde ve kendi doğal ifade biçimine döndüğünde, onun sahnedeki çekilmesi için makul bir aralık tanıdılar ve sonra işlerine kaldıkları yerden devam ettiler. Sözcük uydurmada bir beğeni geliştirmişler ve bu iş onların birçoğu için bir meslek haline gelmişti. Dolayısıyla uydurmaya devam ettiler ki bunun için bu insanlar çok sert bir şekilde suçlanmamalıdır; nihayetinde Atatürk'ün Öztürkçe'nin ıssız kıyılarından geri çekilişi, onun hiç kimseye dayatmaya teşebbüs etmediği kişisel bir karar üzerine temellenmiştir. Fakat uydurmaya devam ederken Atatürk'ün izini takip ettiklerini iddia etmekte ısrar ettiler ki bu onların affedilmez suçudur.⁶

Lewis'in böylesine affedilmez diye nitelediği suçu üzerine almak veya kabul etmek kolay değildir. *Güneş-Dil Teorisi* ile ilgili tartışmalar Atatürk'ün ölümünden sonra derhal bitmiştir: "*Güneş -Dil Teorisi üzerine* Ankara Üniversitesinde bir dizi ders veren Dilmen, Atatürk ölünce dersini kaldırmıştır. Öğrenciler neden böyle bir karar aldığını sorduklarında ise şu cevabı vermiştir: 'Güneş öldükten sonra teorisi mi kalır?' (s. 96). Aynı İbrahim Necmi Dilmen 31 Ocak 1936 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde elektrik sözünün Türkçe olduğunu göstermek için büyük bir çaba harcamıştır, ama bu yazık ki epey boş bir çabadır.

Geoffrey Lewis, kitabında Falih Rıfki Atay, Nurullah Ataç ve Aydın Sayılı'nın dille ilgili çalışmalarına bir bölüm ayırmıştır. "Atatürk'ten başka, modern Türkçe'nin sözcüklüğüne önemli katkılarda bulunmuş iki kişi Falih Rıfki Atay ve Nurullah Ataç'tır." (s. 100).

Başlangıçta yenileşmeye muhalefet eden Nurullah Ataç 1944'ten sonra *Dil Devrimi*'nin en ateşli savunucularından biri olmuştur. Ataç aynı zamanda onmaz bir Batıcıdır ve yaşadığı dönemde Avrupa Birliği'nden yanadır. Bir toplumun dilini bir kurumun, bir kurulun yapabileceğini sanan ve Türkçedeki bütün Arapça ve Farsça kelimelere savaş açan Ataç'la Fuat Köseraif yaklaşım olarak karşılaştırılabilir:

Bir gazete yazısında ismini vermediği bir yazardan: 'Bir milletin dilini heyetler düzenleyemez. O kendi kendine gelişir. Ve en doğru tabirler halkın sağduyusundan doğar' şeklindeki alıntıyı yaptıktan sonra bu yazarın kullandığı bazı sözcüklerin -*düzenlemek, gelişmek, sağduyu*- doğal olarak gelişen sözcükler olmayıp dil reformunun ürünleri olduğuna işaret eder: 'Sorun kendisine: Bunlar halkın sağduyusundan mı doğmuş? Bir kurul, bir kurum yapmamış mı onları? Ne yaptığını bilmeden söylüyor: Kendi bir kurulun çıkardığı sözleri kullanıyor, sonra da kurulların dil yapamayacağını söylüyor.'⁷

Sahi, bir toplumun dilini kurullar ve kurumlar mı yapar? Belki bilim dilini, bir dildeki terimleri bir kurul, bir kurum yapar. Ancak bir toplumun dilini bütün toplum yapar. Toplumu oluşturan bütün bireyler anadillerinin oluşumu sürecine yaratıcı bir

⁶ Lewis, *a.g.e.*, s. 94.

⁷ *a.g.e.*, s. 104.

biçimde katılırlar. Üstelik bir kurul veya kurumun yaptığı, uydurduğu sözler toplumca benimsenmezse dilin malı olamaz. Kurulların üretimi olan sözlerin de toplumun onayından başarıyla geçebilmesi gerekir. Onca güce rağmen ne Atay'ın ne Ataç'ın ne de Türk Dil Kurumu'nun ürettiği bütün kelimeler Türk toplumunun onayından geçebilmiştir. Atay, kelime türetmenin tek başına yetmediğini kavramış, türetilen kelimelerin sözlüklerde ölü olarak kalmamasını, metinlerde kullanılmasını önermiştir.

Dil Devrimi süreci içinde Türk Dil Kurumu "*Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?*" ve "*Dilimizin Özleşmesinde Aşırı Davranılmış mıdır?*" biçiminde açık oturumlar düzenlemiş ve bu açık oturumlar yayımlanmıştır.⁸ *Dilimizin Özleşmesinde Aşırı Davranılmış mıdır?* adıyla yayımlanan açık oturum kitapçığının başında Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile yapılan ilgi çekici bir konuşma vardır. Türk Dil Kurumu'nun ilk yönetiminde de yer alan Yakup Kadri özleşme dili ile konuşmadığı ve yazmadığı halde bu konuşmasında özleş(tir)meye destek verir. Ancak Yakup Kadri'nin özleş(tir)meden anladığı ve desteklediği Türk Dil Kurumu'nun bir Türk bilim dili oluşturulması yolundaki çaba ve çalışmalarıdır.

Trajik Başarı'da Lewis, Türk Dil Reformu'nu başarılı bulmuştur. Ancak bu başarıda yıkıcı bir yan da vardır. Mehmet Fatih Uslu özgün adı *The Turkish Language Reform-A Catastrophic Success* olan kitaptaki catastrophic'i Türkçe'ye trajik biçiminde çevirmiştir. Bunun da başarılı bir çeviri olup olmadığı pekâlâ tartışılabilir. Üstelik Mehmet Fatih Uslu metindeki Fransızca birkaç cümlelik bölümleri olduğu gibi bırakmıştır. Bu Fransızca bölümler için de başka bir çevirmenin yardımına başvurulabilirdi. Bu çeviri başka açılardan, özellikle dili açısından da epey eleştirilebilir bir metindir.

Lewis'in Türk dil reformunu *reddimiras* olarak nitelediğini tekrar vurgulamak gerekir. Ulus devletlerin inşası sürecinde 19. yüzyılın sonlarıyla 20. yüzyılın başlarında yapılan kültür devrimlerinin hepsi az çok bir *reddimiras* niteliği taşır. Türk dil reformu veya Türk dil devrimi de Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ulus devlet olarak inşası sürecinde yapılan kültür devriminin en önemli anlatım aracıdır. Bu kültür devrimi Türk aydınlanması biçiminde de anlaşılabilir. Ancak gerek Türk aydınlanmasının gerekse Türk modernleşmesinin en temel niteliği gecikmiş olmasıdır. Dolayısıyla Türk dil reformunun bir *reddimiras* niteliği taşımasında şaşılacak hiçbir yan yoktur. *Reddimiras* yoluyla bazılarının Osmanlıca artığı biçiminde nitelediği dilden kurtulmak hedeflenmiştir. Birçok açıdan kültür bir artıktan başka nedir?

3. Sonuç

Geoffrey Lewis, Türk dil reformuna destek vermemiş ama onu doğru anlamayı amaçlamış, bu hareketin, dışarıdan baktığı için, çoklarının duygudaşlık veya muhaliflik dolayısıyla asla göremeyeceği niteliklerini görmüş ve göstermiştir. Lewis'in Türk dil reformuna bakışı Türkiye'deki herhangi bir kesimin yaklaşımıyla da ilişki-

⁸ bkz. TDK, *Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?*, TDK Yay., Ankara 1962 ve *Dilimizin Özleşmesinde Aşırı Davranılmış mıdır?*, TDK Yay., Ankara 1963.

lendirilemez. Yer yer Osmanlıca'nın sözcüklüğünün zenginliğini göstermeye çalışan Lewis asla bir eski dil aşığı da değildir: "Yine de eski dil aşıkları her ne kadar dil reformunun bazı sonuçlarına üzülseler de, bilimsel terminoloji noktasında bir şeyler yapılması gerektiğini inkâr edemezler. Bu terminolojinin neredeyse tamamı Arapça, Arapça olmayanlar ise Farsçadır." (s. 88). O hâlde Türk dil reformuyla girişilen terim türetme seferberliğini, bilim dili yapma çabalarını çok doğru atılmış bir adım olarak görmek, ancak neredeyse temel sözcüklüğünün ögesi durumuna gelmiş ve Türkçeleşmiş sözleri dilden atmaya yönelen aşırı müdahaleci, özleştirmeci yaklaşımları da yanlış atılmış bir adım olarak görmek gerekir.

Bilim dili bağlamında dil mühendisliğine başvurmaktan başka yol yoktur. Ama dil mühendisliğini bu şekilde terimlerle bilim diliyle sınırlamak gerekirdi. Öbür tür-lüsü, konuşma diline kadar uzanan müdahale onca çabaya rağmen amacına ulaşmamıştır.

Ancak, *Dil Devrimi* konusundaki bütün aşırılıkları devrimin gereği olarak görmek, bu uğurda yitirilenleri hiç görmemek demektir. Ağâh Sırrı Levend, "Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?" adlı açık oturumdaki konuşmasında şunları söyler: "Cumhuriyet devrinde, dil devrimiyle birlikte bir özleşme seferberliği başlamış bulunuyor. Öyle ki, Türkçe kelimelere bile Türkçe karşılık bulanlar oluyor... Ama bu hareket samimidir, hiçbir baskı altında değildir, ulusa yavaş yavaş mal olmaktadır. Halk yığın yığın kelime yaratıyor, seve seve bunları gazetelere gönderiyor, yeni kelimeleri seve seve kullanıyor. Şüphe yok ki birçok aşırı hareketler olmuştur; fakat bu devrimin gereğidir. Devrimlerde elbette bazı ileri atılışlar, aşırı çabalar olacaktır."⁹ Öyle görünüyor ki, *Dil Devrimi* bir halka dönüş hareketi olarak başladığı hâlde sonunda bir halktan kopuş hareketine dönüşmüştür. Bunu Lewis dışarıdan görmüştür. Bütün bunlar *Dil Devrimi* konusunda aşırı davranıldığını, Ömer Asım Aksoy'un bütün çabalarına rağmen pek sınır tanınmadığını göstermektedir.

⁹ TDK, *Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?*, TDK Yay., Ankara 1962, s. 13.